

4. Zayfert, D. (2015). *Pedagogika i psikhologiya tantsa: zametki khoreografa*. [Pedagogy and Psychology of Dance: Notes of a Choreographer]. SPB.

5. Kazakova, A. G. (2013). «*Reforma*» i «*vozhrozhdeniye*» *sovremennoy vysshey professional'noy shkoly*. [«Reform» and «revival» of the modern higher professional school]. Moscow.

6. Kirsanov, V. V. (2002). *Tanets' yak zasib rekreatsiyi*. [Dance as a means of recreation]. Kuiv.

7. Kropotova, Ye. S. (2015). *Formirovaniye ekonomicheskikh kompetentsiy u budushchikh rukovoditeley khoreograficheskikh kollektivov v vuzakh kul'tury*. [Formation of economic competencies among future leaders of choreographic groups in universities of culture]. Moscow.

8. Osadtsiv, T. P. (2001). *Sportyvni tantsi*. [Sports dances]. Lviv.

9. Prilepskiy, I. A. (2012). *Sovremennyye tendentsii ispol'zovaniya tantseval'no-dvigatel'noy terapii*. [Modern trends in the use of dance and movement therapy]. Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

СПНУЛ Ігор Васильович – заслужений працівник культури України, доцент, доцент кафедри хореографії та естетичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх хореографів.

СПНУЛ Олена Миколаївна – заслужений працівник культури України, старший викладач кафедри хореографії та естетичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх хореографів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SPINUL Ihor Vasyliovych – Honored Worker of Culture of Ukraine, Associate Professor of the Department of Choreography and Aesthetic Education of the Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: professional training of future choreographers.

SPINUL Olena Mykolayivna – Honored Worker of Culture of Ukraine, Senior Lecturer of the Department of Choreography and Aesthetic Education of the Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: professional training of future choreographers.

Стаття надійшла до редакції 18.03.2021 р.

УДК 378.091.33:78]:141.32

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-195-133-139

ХОЛОДЕНКО Вікторія Олександрівна –

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки мистецтва та фортепіанного виконавства Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-3122-116X>

e-mail: v.o.kholodenko@npu.edu.ua

ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИЙ ПІДХІД ЯК ЗАСІБ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Українська вища музична освіта на сучасному етапі реформування потребує нових нестандартних підходів, що дозволять по-новому поглянути на людину та її розвиток. На нашу думку, піднести українську вищу музичну освіту на новий сучасний рівень здатен екзистенціальний підхід, який вже отримав широке розповсюдження й вплив у культурі, мистецтві, різних науках, та, зокрема, є методологічною основою популярних зарубіжних індириєктивних психолого-педагогічних систем. Провідні екзистенції підходу – визнання людини головним творцем своєї особистості, унікальності буття кожної окремої людини, орієнтація на особистісне зростання, самоактуалізацію, свободу вибору тощо – вдало корелюються із запитам мистецької освіти. Отже, вивчення й

застосування концептуальних засад екзистенціалізму як засобу модернізації вищої музичної освіти є актуальним питанням сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему функціонування екзистенціального підходу у філософських та психолого-педагогічних ракурсах вивчали Н. Аббан'яно, Н. Бердяєв, О. Больнов, Д. Бюдзенталь, У. Глассер, А. Камю, Р. Мей, А. Нілл, Ф. Перлз, С. Рубінштейн, Ж.-П. Сартр, В. Франкл, Е. Фромм, К. Хорні та ін. На думку дослідників, необхідність, й разом з тим, неминучість застосування екзистенціального підходу в сучасній освіті зумовлені чотирма причинами: 1) Традиційна знаннева парадигма, що історично склалася в XVII ст. і вирішувала переважно завдання передавання та ретрансляції знань, накопичених в науці і практиці, перестала

відповідати будові сучасного «тіла культури»; 2) Крах субстанціонального образу людини й торжество екзистенціального – діалектичного, що заперечує передзаданість і «приреченість» людини займати протилежні точки аксіологічного спектра: згідно з теорією екзистенціалізму, існування передує сутності, а отже, в особистості є можливість розвиватися у будь-якому обраному нею напрямку; 3) Зміна характеру і структури наукового знання: руйнування уявлень про природу й людину як пасивні та контрольовані об'єкти наших впливів, внаслідок відкриття нобелівським лауреатом І. Пригожином «біфуркаційних процесів», в яких через неповну детермінацію можуть виникати особливі точки її розриву, що дозволяють процесу рухатися у абсолютно різних напрямках, створюють можливість якісного стрибка природної чи гуманітарної системи, визначають неврівноваженість, нелінійність, неоднозначність, невизначеність всього суцього; 4) Зміна системи цінностей постмодерністської свідомості в соціокультурному середовищі як результат зроблених у квантовій фізиці протягом ХХ ст. відкриттів, згідно з якими реальними є не об'єкт чи суб'єкт самі по собі, а деяка їх суперпозиція: вона індетерміністична, невизначена і залежна від типу вимірювальних приладів, за допомогою яких ми досліджуємо об'єкт. Відтак, як у квантовій теорії, так і в екзистенціальному підході до освіти людини однаковою мірою на передній план виходять принципи можливості, невизначеності розвитку, додаткового опису одного й того ж самого об'єкта, взаємозв'язку суб'єкта і об'єкта (спостерігача і спостережуваного) [2].

Метою статті є дослідження змістовної сутності екзистенціального підходу як засобу концептуальної модернізації сучасної вищої музичної освіти, вивчення особливостей сучасного розуміння екзистенціальних знань, ключових понять екзистенціалізму, можливостей застосування екзистенціальної педагогіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. М. Рожков стверджує, що педагогічна теорія тільки тоді мала якусь цінність, коли вона базувалася на чітких філософських позиціях [13]. За О. Шморгун, критеріями вибору правильної стратегії, що дозволила б поставити ті чи інші філософські концепції та вчення на службу педагогіці є: домінування людиноцентричної проблематики; акцент на більш сучасних філософських концепціях, що беруть витоки у ХХ столітті; несуперечливість по відношенню до базових завдань, що ставить перед собою

педагогіка. На наш погляд, екзистенціальний підхід цілком відповідає вищевикладеним критеріям. До того ж, життєстверджуючі ідеї екзистенціалізму як продовження гуманістичних традицій у філософії та психології можуть слугувати чудовими опорами в обґрунтуванні екзистенційно-ціннісних орієнтирів освітньої діяльності та складати методологічний, теоретичний і практичний конструкт гуманістичної освітньої парадигми [9]. Розглянемо далі базисні екзистенціальні позиції більш детально.

З латини *existentia* означає існування. На думку основоположника екзистенціалізму філософа С. К'єркегора, *екзистенція* – це відкрита можливість, що визначає глибинну сутність «людського Я», це людське існування, що передує людській сутності та є фундаментом кожної конкретної людської особистості: її унікальності, неповторності і відмінності від інших людей. *Екзистенціалізм* трактують як методологічний напрям науково-дослідницької діяльності, що ідеалізує особистість в усіх проявах, наголошує на її самоствердженні, саморозвитку і самовдосконаленні [4]; *екзистенціальний* – розглядають як категорію, що походить від екзистенціалізму, пов'язану із буттям та існуванням людини, а екзистенціальний підхід розуміють як такий, що зорієнтований на вивчення особистості в усіх виявах її існування [7].

О. Подліняєв підкреслює, що екзистенціальна парадигма всередині неоднорідна; вона є конгломератом різних течій, однак всі вони базуються на низці фундаментальних принципів: *холізму* – один з ключових принципів, що лежать в основі будь-якого екзистенціально орієнтованого підходу; виходячи з нього, кожну людину необхідно розглядати як єдиний, унікальний, цілісноорганізований «гештальт»; *емпіричної свободи* – його сенс полягає в тому, що людина в стані робити вільний вибір і керувати собою за будь-яких обставин: в основі свобода вибору, відчуття сили та відповідальності за власні дії; *креативності* – проголошує творчість іманентною властивістю людської природи, потенційно наявною у всіх людей (однак, далеко не всі зберігають і реалізують свій творчий потенціал); *раціональності* – протистоїть психоаналітичному уявленню про обумовленість людської природи несвідомими, ірраціональними силами і постулює твердження, що початкова внутрішня людська природа раціональна, конструктивна й орієнтована на відповідальну самостворюваність особистості; при цьому

деструктивні, асоціальні вияви у людини є не вродженим спадком, а наслідком фрустрації можливості позитивного зростання і самоактуалізації; *суб'єктивності* – будь-які екзистенціальні або екзистенціально-гуманістичні теорії тією чи іншою мірою базуються на феноменологічній основі: кожна людина сприймає навколишню дійсність суб'єктивно, отже, внутрішній світ і поведінка будуть недоступні для розуміння без акценту на індивідуальний досвід переживання конкретної особистості; *проактивності* – є ключовим положенням екзистенціальних учінь, згідно з якими людина спрямована вперед і орієнтована на майбутнє; завдяки мотиву досягнення досконалості, що притаманний всьому живому, людство завжди рухається вперед, зростає; *гетеростази* – в основі цього принципу лежить ідея про те, що людина не прагне до гомеостазу – статичності і нерухомості у своєму психічному існуванні; особистість (у здоровому варіанті розвитку) завжди знаходиться в процесі становлення, йде шляхом самоактуалізації, незважаючи на ризик, труднощі і перешкоди росту; *орієнтації на психічне здоров'я* – цей принцип відрізняє екзистенціальні концепції, в першу чергу, від психоаналізу, який був побудований на вивченні «хворої частини людства»: основоположники як екзистенціального, так і гуманістичного підходів орієнтувалися в побудові своєї теорії на повноцінно-функціонуючу, здорову людину [11].

На підставі аналізу філософської та психолого-педагогічної літератури Ю. Аннушкін стверджує, що різні автори у визначенні змісту екзистенціального підходу розставляють різні акценти, і на цій підставі робить спробу інтегрального визначення сутності екзистенціального підходу в педагогічній науці через систему взаємопов'язаних ознак, жодна з яких окремо не є достатньою для його вичерпної характеристики. Такими ознаками є: 1) Відкритість реальності і тому, що відбувається «тут і зараз»; 2) Факт закинутості людини в світ і необхідність її «буття-в-світі» (Л. Бінсвангер): існування – це індивідуальне життя, сповнене переживанням відносин людини зі світом, це постійне екзистування, тобто, вихід за межі, це «турбота» (М. Хайдеггер), це здійснення особистістю свого «проекту» (Ж.-П. Сартр); 3) Людина фундаментально вільна й сама творить своє буття, «робить себе сама» (Ж.-П. Сартр), вибираючи траєкторію свого розвитку: ми стаємо тим, що ми є, і пізнаємо те, що ми є, за допомогою тих дій, які робимо. Відтак, чисті варіанти життя є ідеальними типами і рідко

реалізуються в реальності (В. Дружинін); 4) Самотрансценденція – здатність зайняти позицію рефлексії до свого життя в цілому, потреб, емоцій, моральних виборів і при цьому ототожнитися з ними, знаходячи по відношенню до них свободу: бути людиною – значить виходити за межі самого себе, отже, сутність людського існування полягає в його самотрансценденції (В. Франкл); 5) Реальність можливого: визнання поряд з реальністю даного і необхідного також реальності можливого, при цьому можливості, що сприймаються, можуть впливати на дії людини не менше, ніж нагальна потреба, а їхній вплив опосередковується рефлексивним актом прийняття відповідальності за реалізацію обраної можливості й готовністю заплатити за це певну ціну; 6) Ідея самодетермінації як активного і свідомого управління ходом власного життя на основі ресурсів рефлексивної свідомості й здібностей самотрансценденції [3].

О. Подліняєв виокремлює п'ять фундаментальних положень екзистенціального підходу:

– екзистенціальний підхід виходить з постулату, згідно якого за будь-якими особистими психологічними труднощами в житті людини лежать більш глибокі (і не завжди ясно усвідомлювані суб'єктом) екзистенціальні проблеми. Відповідно, завдання психолога (педагога) побачити за зовнішніми особистісними, сімейними, соціальними та іншими ускладненнями глибинні екзистенціальні причини, які їх породили;

– екзистенціальний підхід ґрунтується на визнанні людського в кожній людині, на безумовній повазі до її індивідуальності й одночасно на визнанні неможливості пізнання глибинної сутності її особистості. З точки зору екзистенціалізму, ніякі психодіагностичні методики не можуть створити повного і достовірного психологічного портрету людини, оскільки він ніколи не буває статичним, завжди знаходиться в процесі становлення і сам може виступати джерелом змін у власному бутті;

– екзистенціальний підхід базується на феноменологічному принципі, виходячи з якого в фокусі уваги психолога (педагога) має перебувати, насамперед, те, що існує в межах внутрішнього, суб'єктивного світу індивіда: поведінку людини не можна зрозуміти, не звернувшись до її суб'єктивності;

– екзистенціальний підхід, не заперечуючи важливості для індивіда минулого, яке ми повинні пам'ятати, і майбутнього, яке ми можемо і повинні передчувати, віддає пріоритет теперішньому.

При цьому сьогодні й майбутнє не є жорстко детерміновані минулим досвідом, і лише у сьогодні є можливими реальні зміни в бік особистісного зростання;

– екзистенціальний підхід більшою мірою орієнтований на конкретні життєві ситуації і феноменологічну міжособистісну взаємодію, ніж на стандартизовані психотерапевтичні або психолого-педагогічні технології. Функцією екзистенціалізму є надання певної спрямованості, локусу осмислення того, що відбувається, а не застосування певного набору технік і приписів [10].

Варто відзначити, що екзистенціальний підхід до педагогіки мав безліч передумов в працях філософів і психологів. Практично всі, хто розробляв ідеї екзистенціальної філософії або психології екстраполювали їх на проблеми виховання і освіти людини. За твердженням М. Рожкова, ідея екзистенціального підходу в прихованому вигляді відображається у багатьох педагогічних працях як минулого, так і сучасності.

Н. Ніязбаєва [9] вказує на те, що сьогодні як ніколи важливими є екзистенціальні знання про людину, створення свого «образу», у площині якого розширюються горизонти розуміння людиною сенсозначимості своєї освіти, нових способів буття, вибору істинних людських цінностей. Актуалізації екзистенціальних знань, на наш погляд, сприяє перехід сучасної освіти від банко-депозитної моделі (П. Фрейре) до різоматичної, де: у якості пріоритетів педагогічної взаємодії педагогів і учнів виступають не знання як такі, а особистісні смисли і розуміння; у якості регулятивів та основи для безперервної освіти особистості постають екзистенціальні вибору, свободи, відповідальності; де, різоматично, концептуально освічена людина є готовою до самоорганізації і самоперетворення, що скеровується не зовнішніми приписами, а внутрішньою потребою до зростання [3].

Відтак, сучасна освіта потребує нового відкритого знання про людину, розширення уявлень про розвиток конкретної особистості, її внутрішнього світу, сенс, глибинні переживання в спілкуванні з іншою людиною [9]. Наразі задовольнити цю потребу спроможна *екзистенціальна педагогіка*, основною ідеальною метою якої є формування людини, що вміє оптимально прожити своє життя, максимально використовуючи свої потенціали і реалізуючи себе у соціально-значимій діяльності [13]. Основними завданнями екзистенціально-орієнтованої педагогіки слід вважати надання

допомоги людині у виборі власного унікального і в той же час позитивного шляху особистісного розвитку; в пошуку і реалізації сутнісних смислів; сприяння в отриманні свободи життєвих виборів і відповідальності за ці вибори; у розв'язанні проблем відносин як зі світом зовнішнім, так і зі світом внутрішнім [12].

Реалізація мети й завдань екзистенціальної педагогіки можлива лише через педагогічний вплив на життя людини, яке складається з певних значущих для неї подій. *Подія* для екзистенціальної педагогіки може вважатися ключовим поняттям. Подія є головним елементом людського життя, тобто тим явищем, яке значиме для людини. Життя людини можна уявити як складну лінію, у якій дві крайні точки: народження і смерть. А між ними відбувається безліч інших подій різного емоційного забарвлення, які залишають або не залишають слід у її пам'яті. І лише значуща подія може мати суттєвий вплив на розвиток людини [13].

На думку І. Адоевцевої, у музичній педагогіці такою важливою, емоційно-насиченою, яскравою подією може бути переживання (співпереживання) емоційних станів-подій, закладених в образах музичних творів. Слухаючи, сприймаючи музичні твори, людина щиро переживає ситуацію емоційно передану в творі, пропускає через себе, ототожнюючи її з подіями свого життя, життям героя, його переживаннями, смертю, коханням, стражданням, радістю тощо [1].

Отже, у сприйнятті та інтерпретації музики задіюється екзистенціальний досвід людини – сукупність безпосередніх переживань особистістю екзистенціальних станів, таких як: життя, смерть, страх, страждання, самотність, любов, свобода, вибір, відповідальність та ін. Саме екзистенціальний досвід людини дозволяє зрозуміти музичний твір на основі співмислення, співчуття, тобто з внутрішньої позиції суб'єкта інтерпретації. Як зазначають Л. Беляєва, І. Чугаєва, музичне мистецтво й мистецтво в цілому дозволяє не тільки актуалізувати екзистенціальний досвід людини, а й збагатити її внутрішній духовний світ новими переживаннями і новими смислами [5]. На думку А. Шершньової, формування екзистенціальної сфери має стати метою педагогічного процесу сучасної школи, а на наш погляд, і сучасної вищої школи й, зокрема, вищої музичної освіти, що базується на засадах екзистенціальної педагогіки.

Об'єктом екзистенціальної педагогіки, за твердженням М. Рожкова, можна вважати суб'єктивне ставлення людини до події в її житті, а *предметом* – педагогічний супровід

цієї події, який передбачає допомогу людині у розвитку її особистості та індивідуальності. Для того, щоб подія сприяла позитивним змінам й новоутворенням в особистості людини, її необхідно педагогічно супроводжувати. Педагогічний супровід події – це процес, який містить комплекс цілеспрямованих послідовних педагогічних дій, що забезпечують включеність людини в цю подію і стимулюють її до саморозвитку на основі рефлексії того, що відбувається.

Першою функцією педагогічного супроводу є забезпечення включеності в подію. Включеність – особистісний стан відносно події, яка несе в собі об'єктивний і суб'єктивний компоненти. Об'єктивним компонентом є участь людини в події, суб'єктивним – її ставлення до події. Чим більше включеність людини в подію, тим більше її виховний потенціал. Другою функцією є стимулювання саморозвитку на основі рефлексії. У цьому плані діяльність педагога повинна бути спрямована як на формування мотивів усвідомлення того, що відбувається, його відображення, так і на пошук шляхів самовдосконалення [13].

За вимогами екзистенціального підходу в основі планування педагогічної діяльності має бути організація способів і форм допомоги вихованцю згідно з його екзистенціальними запитами. Екзистенціальний педагогічний вплив повинен враховувати: низку подій, які сталися з людиною до факту цього впливу; те, що саме взаємодія педагога й вихованця є певною подією і викликає у вихованця позитивні або негативні емоції; те, що будь-яка дія педагога, яка не стане подією для вихованця, не дасть ніяких результатів у межах вирішення педагогічного завдання.

Н. Виноградова відзначає, що в екзистенціальній педагогіці метою виховних впливів може бути лише підсвідомість (настрої, почуття, імпульси, інтуїція) – свідомість, інтелект і логіка мають другорядне значення. Згідно екзистенціального підходу особистість є найвищою цінністю світу й тому педагог насамперед має навчити вихованця мистецтву «дивитися в самого себе», створити своєрідну атмосферу, що не обмежує процес самовираження особистості. Педагогічна діяльність має підпорядковуватись таким простим правилам: менше настанов, більше дружньої участі; простягни руку допомоги тим, хто шукає допомогу в житті; не втрачай можливості викликати очисний бунт проти самого себе [8].

Н. Виноградова підкреслює, що в екзистенціальній педагогіці, як ніде, потрібна гнучкість виховних впливів [8]. Схожу точку зору має Ю. Аннушкін, який вважає, що

«дидактична матриця» у просторі екзистенціального підходу, яка включає в себе інструменти трансляції змісту соціального досвіду у внутрішній світ особистості (методи, засоби, прийоми, технології навчання і виховання), повинна бути максимально гнучкою і толерантною, процеси навчання і виховання максимально персоніфіковані, а педагогічні засоби настільки варіативні, щоб можливість людини здійснювати особистісний вибір дійсно реалізовувалась [10].

М. Рожковим були сформульовані основні принципи екзистенціальної педагогіки, які визначають сукупність вимог до змісту і організації освітнього процесу. Принцип *стимулювання саморозвитку* людини як основної вимоги передбачає формування мотивів самоосвіти та самовиховання. Важливими рисами цього процесу є усвідомленість і цілеспрямованість самовдосконалення людини, її самопізнання, визначення своїх потенціалів і напрямків роботи над собою. Найважливішими умовами реалізації цього принципу є навчання вихованців способам самопізнання, рефлексії, планування життєвих подій.

Принцип *морального саморегулювання* передбачає педагогічну допомогу вихованцям в здійсненні моральної експертизи подій на основі сформованих норм стосунків і поведінки. Важливо при цьому, ґрунтуючись на принципах загальнолюдської моралі, стимулювати моральну самооцінку і моральну корекцію власних вчинків.

Принцип *подолання психологічних бар'єрів* вимагає забезпечення педагогічної допомоги в мобілізації ресурсів людини для вияву активності у досягненні своїх цілей, які великою мірою є залежними від розуміння нею сенсу власного життя. Педагоги, реалізуючи цей принцип, повинні створити умови для вияву вихованцями вольових зусиль при досягненні поставлених цілей своєї діяльності та стимулювати позитивний емоційний стан, коли ці цілі досягнуті.

Принцип *актуалізації ситуації* передбачає, що кожна подія має містити актуалізований внутрішній стан людини (за Т. Машаровим, «ситуаційну домінанту»), яка визначає у змісті цієї події те, що є для неї значущим і виражається в її емоційній оцінці. Цей принцип вимагає надання допомоги вихованцеві в аналізі події, визначенні в ній головного й другорядного. При цьому дуже важливо в діяльності і спілкуванні виділити ту частину події, яка має великий потенціал для вирішення педагогічного завдання.

Принцип *соціального загартування* передбачає включення людини у ситуації, які

вимагають вольового зусилля для подолання негативного впливу соціуму, оволодіння певними адекватними індивідуальним особливостям людини способами цього подолання, формування соціального імунітету, стресостійкості, рефлексивної позиції. Умови реалізації принципу соціального загартовування такі: включення вихованців у розв'язання різних проблем соціальних відносин у реальних й імітованих ситуаціях (соціальні проби); діагностування вольової готовності до системи соціальних відносин; стимулювання самопізнання вихованців у різних соціальних ситуаціях, визначення своєї позиції та способу адекватної поведінки в різних ситуаціях; надання допомоги в аналізі проблем соціальних відносин і варіативному проєктуванні своєї поведінки у складних життєвих ситуаціях [13].

І. Адоевцева презентує механізм реалізації деяких із вищезазначених принципів (які до того ж перегукуються із принципами сформульованими у працях О. Гребенюка) у музичній педагогіці. Так, наприклад, в ході реалізації *принципу стимулювання саморозвитку людини* відбувається навчання способам самопізнання, рефлексії, планування життєвих подій: в процесі сприйняття музичних творів, їх аналізу людина пізнає себе, свою емоційну сферу, розкриває свій творчий і життєвий потенціал. Принцип *морального саморегулювання* передбачає опанування норм загальнолюдської моралі й моральної поведінки. Таке опанування є можливим і у процесі художньо-педагогічного аналізу змісту образу та художньої ідеї музичного твору. Сприйняття моральної сутності музичних творів, усвідомлення їх виховного значення дозволяє стимулювати моральну самоцінку і моральну корекцію власних вчинків. Принцип *актуалізації ситуації* передбачає надання педагогом допомоги в аналізі події, визначенні в ній головного і другорядного. Аналіз музичного твору, визначення його моральної сутності, емоційного змісту, художньої ідеї тісно пов'язані з емоційною оцінкою події, що відбувається у творі, і тому передбачає розвиток емоційної сфери.

І. Адоевцева вважає, що застосування екзистенціального підходу у викладанні музики дає можливість педагогу найбільш повно реалізувати в ході художньо-педагогічного процесу завдання виховання вільної особистості, адже допомагає індивідуалізації педагогічного процесу [1]. За М. Рожковим *методами*, що сприяють розвитку особистості й індивідуальності

людини, її вихованню/самовихованню є: переконання і самопереконання (інтелектуальна сфера), стимулювання і мотивація (мотиваційна сфера), навіювання та самонавіювання (емоційна сфера), вимога і вправа (вольова сфера), корекція і самокорекція (сфера саморегуляції), виховучі ситуації і соціальні проби/випробування (предметно-практична сфера), метод дилем і рефлексія (екзистенціальна сфера). Вищезазначені методи є домінуючими та бінарними, вони відповідають предмету екзистенціальної педагогіки і забезпечують педагогічний супровід життєвих подій людини.

Екзистенціально вибудована освіта й, зокрема музична, сприяє утвердженню низки базових цінностей: необхідність і право вибору людиною власної життєвої позиції, точки зору на те, що відбувається, автентичного способу самопрезентації; унікальність індивідуального життєвого досвіду і неможливість будь-якого його нівелювання; особистісна моральна позиція, заснована на асиміляції в структурі світогляду учнів таких найважливіших екзистенціалів, як «свобода», «відповідальність», «вибір» [2].

«В цілому професійна освіта музикантів має бути спрямована на формування особистості, що здатна до виходу за межі вузької спеціалізації та готова до самостійного творчого пошуку, зростання і саморозвитку» [6, с. 29]. У реалізації такої мети ефективним видається екзистенціальний підхід, постулатами якого є визнання людини головним творцем своєї особистості, а буття кожної людини абсолютно унікальним.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, розглянуті нами концептуальні засади екзистенціального підходу є прекрасним підґрунтям для реорганізації вищої музичної освіти у напрямку створення сприятливих можливостей для екзистенціального розвитку особистості, її самовиховання, самотворення, самоактуалізації й самореалізації. Подальших наукових досліджень потребує розробка та впровадження у навчальний процес вищих навчальних закладів екзистенціальних індириктивних практикоорієнтованих музично-педагогічних систем.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Адоевцева И. В. Экзистенциальный подход в музыкальной педагогике // Вестник КГУ. 2006. №6. С. 31–32
2. Аннушкин Ю. В. Экзистенциальный подход в образовании // Вестник БГУ. 2016. №4. С. 164–171
3. Аннушкин Ю. В. Экзистенциальный

подход в образовании как альтернатива социодинамической парадигме // *Universum: психология и образование*. 2016. №3–4 (22). С. 16–24.

4. Базиль Л. О. Методологічні засади екзистенціалізму в розвитку літературознавчої компетентності / Вісник Черкаського університету. Вип. 196. Ч. 2. Серія «Педагогічні науки». 2011. С. 5–9.

5. Беляева Л. А., Чугаева И. Г. Музыкальное образование и экзистенциальный опыт человека: философско-методологический и методический аспекты // Педагогическое образование в России. 2017. №8. С. 13–19.

6. Буянова Н. Б., Литвиненко Ю. А. Самоактуализация музыканта в социуме // Человеческий капитал. 2016. № 12 (96). С. 27–30.

7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т.Бусел. К.; Ірпінь: ВТО «Перун», 2004. 1440 с.

8. Виноградова Н. А. Дошкольная педагогика: учебн. для бакалавров / Н. А. Виноградова, Н.В. Микляева, Ю.В. Микляева. М. : Юрайт, 2013. 510 с.

9. Ниязбаева Н. Н. Экзистенциально-психологический подход в образовании: проблемы и перспективы // Психологическая наука и образование. 2011. № 3. С. 171–180.

10. Подлиняев О. Л. Экзистенциальное направление в психолого-педагогической науке // *Magister Dixit*. 2012. №1. С. 4–10.

11. Подлиняев О. Л. Экзистенциальный подход в психологии // Известия Иркутского государственного университета. Серия: Психология. 2012. № 1. С. 62–68.

12. Подлиняев О. Л., Аннушкин Ю. В. Перспективы экзистенциального подхода в современном образовании // Известия Иркутского государственного университета. Серия: Психология. 2016. Т.15. С. 72–80.

13. Рожков М.И. Концепция экзистенциальной педагогики // Ярославский педагогический вестник. 2002. №4. С.14–26

REFERENCES

1. Adoevtseva, Y. V. (2006). *Экзистенциальный подход в музыкальной педагогике*. [Existential approach in music pedagogy].

2. Annushkyn, Yu. V. (2016). *Экзистенциальный подход в образовании*. [Existential approach in education].

3. Annushkyn, Yu. V. (2016). *Экзистенциальный подход в образовании как альтернатива социодинамической парадигме*. [Existential approach in education as an alternative to the sociodynamic paradigm].

4. Bazyl', L. O. (2011). *Metodologichni zasady ekzistentsializmu v rozvytku literaturoznachoyi*

kompetentnosti. [Methodological principles of existentialism in the development of literary competence]. Cherkasy.

5. Belyaeva, L. A. (2017). *Chuhaeva Y.H. Muzykal'noe obrazovanye y ekzistentsyal'nyy opyt cheloveka: fylosofsko-metodolohycheskyy y metodycheskyy aspekty*. [Music education and human existential experience: philosophical-methodological and methodological aspects].

6. Buyanova, N. B., Lytvynenko, Yu. A. (2016). *Samoaktualyzatsyya muzykanta v sotsyume*. [Self-actualization of a musician in society].

7. *Velykyy tлумачnyy slovnyk suchasnoyi ukrayins'koyi movy*. (2004). [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Irpin'.

8. Vynogradova, N. A. (2013). *Doshkol'naya pedahohyka: uchebn. dlya bakalavrov*. [Preschool pedagogy: a textbook for bachelors].

9. Nyazbaeva, N. N. (2011). *Экзистенциально-психологический подход в образовании: проблемы и перспективы*. [Existential-psychological approach in education: problems and prospects].

10. Podlynyaev, O. L. (2012). *Экзистенциальное направление в психолого-педагогической науке*. [Existential direction in psychological and pedagogical science].

11. Podlynyaev, O. L. (2012). *Экзистенциальный подход в психологии*. [Existential approach in psychology]. Yrkutsk.

12. Podlynyaev, O. L., Annushkyn, Yu. V. (2016). *Perspektyvy ekzistentsyal'noho podkhoda v sovremennom obrazovanii*. [Prospects for an existential approach in modern education]. Yrkutsk.

13. Rozhkov, M. Y. (2002). *Kontseptsyya ekzistentsyonal'noy pedahohyky*. [The concept of existential pedagogy]. Yaroslavl'.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ХОЛОДЕНКО Вікторія Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки мистецтва та фортепіанного виконавств Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Наукові інтереси: педагогіка, музична педагогіка, методика музичного навчання.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KHOLODENKO Viktoriya Alexandrovna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy of Art and Piano Performance of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov.

Circle of scientific interests: pedagogy, music pedagogy, methods of music education.

Стаття надійшла до редакції 28.04.21 р.